

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

osoblyvosti vyvchennya pedahohichnoho novatorstva [Conceptual and terminological features study pedagogical innovation]. Osvitohiya Vol. 1, pp. 62 – 68. [in Ukrainian].

3. Dzhumovs'ka L.N. (2005). *Vyyavlennya ta modelyuvannya perspektyvnoho pedahohichnoho dosvidu [Identification and modeling perspective of teaching experience]. Upravlinnya osvityu 33, pp. 2 – 5. [in Ukrainian].*

4. Koval'ova I.O. (2007). *Vykorystannya peredovoho pedahohichnoho dosvidu v protsesi formuvannya*

profesiynoi maysternosti maybutnikh pedahohiv: Avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.01. [Using advanced pedagogical experience in the formation of professional skills of teachers: Author. Dis. candidate. ped. Sciences: 13.00.01]. Kharkiv, Kharkivs'kyu derzh. pedahohichnyy un-t im. H.S. Skovorody, 24 p. [in Ukrainian].

5. Momot L.L., Khmara T.M., Yaroshenko O.H., Prokopenko L.I. (Ed.). (2000). *ta in Peredovyyu pedahohichnyy dosvid: teoriya i metodyka [Advanced pedagogical experience: Theory and Methods]. pid. red. Momot L.L. Kyiv, 141 p. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 20.02.2017

УДК 378:371.13

Любов Фенчак, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається питання про особливості формування організаційно-управлінської компетентності майбутніх вчителів початкових класів. Визначено ключові положення компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів та педагогічні умови розвитку організаційно-управлінської компетентності студентів у освітньому середовищі ВНЗ. На основі узагальнення теоретичних підходів конкретизовано поняття “готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів”.

Ключові слова: організаційно-управлінська компетентність, інноваційні освітні технології, проєктувальні уміння, студенти.

Лит. 7.

Любов Фенчак, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры теории и методики начального образования
Мукачевского государственного университета

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье рассматривается вопрос об особенностях формирования организационно-управленческой компетентности будущих учителей начальных классов. Определены ключевые положения компетентностного подхода в подготовке будущих педагогов и педагогические условия развития организационно-управленческой компетентности студентов в образовательной среде вуза. На основе обобщения теоретических подходов конкретизировано понятие “готовность будущего учителя начальных классов к управлению коллективной учебно-познавательной деятельностью учащихся”.

Ключевые слова: организационно-управленческая компетентность, инновационные образовательные технологии, проектировочные умения, студенты.

**Lyubov Fenchak, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Theory and Methodology of Elementary Education Department Mukachevo State University**

THE PECULIARITIES OF FORMATION OF THE ORGANIZATIONAL AND THE MANAGING COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS

The article deals with the questions concerning the features of the managing competence of future teachers of primary school. The pedagogical conditions of management competence of students is grounded and determined. The author reveals the concept “the readiness of future teachers of elementary school to the management training activities of students” on the basis of the study.

Keywords: the competence approach, the managing competence, an innovative education technology, a teacher, a student.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід як сучасна освітня парадигма передбачає цілеспрямоване формування здатностей майбутнього учителя ефективно здійснювати педагогічну взаємодію, розвиток його професійно-особистісних якостей, оволодіння

досвідом професійно-орієнтованої діяльності в умовах реального педагогічного процесу. Нині наявною є потреба готувати не просто компетентного шкільного вчителя, а, насамперед, педагога-менеджера, здатного ефективно управляти власним професійним розвитком, планувати і організувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, формувати освітнє середовище для забезпечення гарантованої якості навчання.

Сучасний учитель – це діагностик, аналітик, прогнозист, розробник проектів та концепцій, координатор і управлінець, організатор власного саморозвитку, який повинен мати лідерські якості, здібності та управлінські знання, уміння, навички для того щоб планувати, організувати й управляти різноманітними видами власної та учнівської діяльності; коригувати її за результатами контролю та аналізу. Тому сьогодні гостро постає питання про професійну готовність майбутніх вчителів початкових класів до здійснення організації та управління навчально-виховним процесом у загальноосвітніх навчальних закладах та формування у них управлінської компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відмітити, що проблема компетентнішого підходу у підготовці фахівців різних рівнів знайшла своє розв'язання у дослідженнях таких вітчизняних учених, як Н. Бібік, С. Вітвицька, Н. Дем'яненко, О. Пометун, О. Овчарук, М. Левшин, О. Локшина, В. Луговий, Н. Ничкало, Г. Онкович, О. Онопрієнко, Н. Побірченко, В. Радкевич, О. Романовський, С. Сисоєва, В. Ягупов та ін. У працях цих дослідників ґрунтовно розглянуто аспекти сутності компетентнісного підходу в освіті, визначено особливості цієї новітньої освітньої методології у підготовці фахівців, переваги у порівнянні із знаннєвою парадигмою, розроблено базисні позиції щодо розроблення компетентнісно орієнтованих технологій та методик.

Проблема формування управлінської компетентності є в центрі уваги багатьох науковців, педагогів-практиків. Цінними для нашого дослідження є погляди Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Дичківської, Г. Єльнікової, Л. Калініної, А. Підласого, В. Пікельної, О. Попової, Г. Сиротенка. У їх працях знаходимо обґрунтування пріоритетних принципів, форм, методів і стилів управління сучасним загальноосвітнім навчальним закладом. На важливість формування управлінських умінь майбутніх педагогів указують В. Андрущенко, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремінь, М. Михальченко та інші. Проблеми підготовки майбутніх

менеджерів освіти розглядаються у працях Т. Білобровко, І. Ковчина, В. Крижко, О. Романовського, Л. Сергеева, А. Шегди та інші.

Поряд з очевидністю інтересів науковців, практиків до реалізації положень компетентнісного підходу в освіті відмітимо, що ґрунтовних праць, у яких би були виписані конкретні, реальні технології формування тих чи інших компетентностей (зокрема управлінської), що гарантують досягнення запланованих результатів, немає. У нашому дослідженні обґрунтовуються можливості ефективного формування організаційно-управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами інноваційних технологій.

Метою статті є теоретично-методологічний аналіз особливостей формування організаційно-управлінської компетентності у майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. У процесі професійної підготовки майбутніх учителів під час їх навчання у вищому закладі, формуванню організаційно-управлінській компетентності приділяється недостатньо уваги. Наслідком цього є те, що майбутні педагоги під час проходження педагогічної практики на базі загальноосвітніх навчальних закладів стикаються з труднощами у правильній організації уроку, виховного заходу, в організації учнівського колективу на виконання спільної справи, виникає страх перед прийняттям відповідальних рішень та нести за них відповідальність [3].

Урахування вищезазначеного, а також опрацювання наукової літератури щодо формування управлінських умінь майбутніх педагогів, дозволило розкрити і узагальнити теоретичні підходи та конкретизувати поняття “готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів”. Нами це поняття розуміється як цілісне особистісне професійне новоутворення, що уособлює оволодіння вчителем організаційним досвідом управління означеним видом навчально-пізнавальної діяльності на досконалому рівні. Означена професійна якість передбачає наявність у педагога чіткого розуміння суті та структури колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів, професійної реалізації управлінських педагогічних функцій з метою створення сукупності умов для збагачення інтелектуальної та особистісно-духовної сфери учня, інтеріоризації цінностей, які транслуються в освітній процес гуманітарними дисциплінами [2; 4; 5].

Готовність майбутнього вчителя початкових

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

класів до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів розглядаємо у єдності та взаємодії складових: мотиваційно-ціннісного компонента, який характеризує особистісне ставлення майбутнього фахівця до формування власної готовності до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів; змістово-пізнавального компонента, який передбачає рівень предметних і загальноосвітніх знань, що є засобами ефективного здійснення професійної діяльності вчителя, та організаційно-управлінського компонента, який відображає професійну реалізацію педагогом управлінських функцій, практичне забезпечення колективних форм організації навчання учнів [7].

За нашими дослідженнями, випускники бакалаврських програми з підготовки майбутніх учителів початкових класів, мають ґрунтовно володіти, поряд із здатностями ефективною педагогічною взаємодією, вміннями і навичками розв'язання таких завдань: проектувати освітнє середовище для досягнення гарантованих високих результатів навчання, виховання і розвитку особистості учнів; брати участь в управлінні навчальним закладом, класом, іншими об'єднаннями учнів, батьків, учителів тощо; організовувати взаємодію з державними установами, громадськими об'єднаннями, батьками учнів; вивчати потреби, можливості і досягнення учнів у навчальному процесі, моделювати їх освітні індивідуальні маршрути, а також власну професійну кар'єру. Таким чином, сучасний випускник педагогічного факультету має бути не просто вчителем, а педагогом-менеджером, здатним успішно планувати і організовувати як власну професійну діяльність, так і діяльність вихованців: він має володіти управлінською компетентністю.

Майбутній вчитель початкових класів, у своїй подальшій роботі з учнями для реалізації активної педагогічної позиції на основі організаційно-управлінських знань, повинен вміти: вивчати особистість учня, застосовуючи комплекс різноманітних діагностик; проектувати розвиток школяра й учнівського колективу в цілому; планувати і здійснювати навчання як цілісний системний процес, що формує знання й вміння у поєднанні з розвитком особистості молодшого школяра; створювати в колективі мікроклімат, який сприяє не лише засвоєнню знань, а й розвитку особистості; планувати і здійснювати роботу класного керівника тощо.

Для реалізації зазначених завдань у підготовці майбутніх педагогів необхідно передбачити

формування в них проектувальних умінь. Основна функція проектувальних умінь полягає в моделюванні стратегічної програми досягнення цілей та вирішення завдань професійної діяльності. Науковці до них відносять спеціальні групи умінь, що проявляються у матеріалізації результатів педагогічного прогнозування в конкретних планах навчання і виховання [1; 2; 4].

Згідно їх досліджень проектувальні вміння включають:

- переведення цілі і змісту освіти та виховання у конкретні педагогічні завдання;

- облік при визначенні педагогічних завдань і відборі змісту діяльності учнів їх потреб та інтересів, можливостей матеріальної бази, власного досвіду і особистісно-ділових якостей;

- визначення комплексу домінуючих і підлеглих завдань для кожного етапу педагогічного процесу;

- відбір видів діяльності, адекватних поставлених завдань, планування спільних творчих справ;

- планування індивідуальної роботи з учнями з метою подолання наявних недоліків у розвитку їх здібностей, творчих сил і дарувань;

- відбір змісту, форм, методів і засобів педагогічного процесу в їх оптимальному поєднанні;

- планування системи прийомів стимулювання активності школярів і стримування негативних проявів у їх поведінці;

- планування розвитку виховного середовища і зв'язків з батьками та громадськістю [4; 7].

Цілеспрямоване формування готовності майбутніх фахівців до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів забезпечується через реалізацію комплексу педагогічних умов:

- розвитку у майбутніх учителів мотивації до застосування колективних форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;

- формування системних знань студентів про сутність та основи педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю;

- цілеспрямованого розвитку у майбутніх педагогів організаційно-управлінських і комунікативних умінь;

- актуалізації комунікативно-діяльнісного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя;

- науково-методичного забезпечення зразків ефективної професійної поведінки з елементами оптимального педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів [3].

Не вдаючись до детального аналізу

структурних складових феномену, вкажемо, що функції педагогічного управління може ефективно виконувати учитель, який, як справедливо вказують учені, володіє такими якостями: домінантність, креативність, прагнення до досягнень, підприємливість, самоорганізованість, впевненість в собі, відповідальність, емоційна стабільність, незалежність, комунікабельність тощо. Саме вказані якості майбутнього учителя можуть бути, на нашу думку, тими індикаторами, що спрямовують пошук інноваційних технологій, методів і прийомів ефективного оволодіння студентами педагогічним менеджментом [5; 6].

За результатами проведених досліджень можемо констатувати, що домінантну роль у формуванні управлінської компетентності майбутніх учителів відіграє технологія навчального проектування. Нагадаємо, що це така організація навчання, за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів. Натомість, для продуктивного формування поряд з професійно-педагогічними, управлінськими здатностями майбутніх учителів, маємо враховувати такі особливості методики: технологія виконання проекту має бути зорієнтованою на самостійну діяльність студентів; прагматична спрямованість на результат має бути домінантною ідеєю технології навчального проектування; в основі проекту має бути проблема, що має дослідницький характер та потребує інтегрованих знань і умінь з педагогіки, методики, психології, інших сфер науки, техніки і технології для її розв'язання; при виконанні проекту слід передбачати усі етапи дослідницької діяльності (визначення проблеми, формулювання дослідницьких завдань, висування гіпотез, визначення методів дослідження, проведення дослідження, аналіз отриманих даних, оформлення висновків та отриманих кінцевих результатів); за умов реалізації методу проектів однаковою мірою слід застосовувати різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, проте робота має бути самостійною та практично значущою для кожного; результати проектної діяльності повинні мати певне теоретичне або практичне значення, вони мають бути певним чином матеріалізовані.

Відомо, що за кількістю учасників дослідники виділяють індивідуальні, парні і групові проекти. Практика переконує, що з позиції формування управлінських здатностей майбутніх учителів доцільніше застосовувати групові проекти, так як: у проектній групі продуктивно формуються навички співпраці, розвиваються комунікативні

здібності студентів; на кожному етапі роботи над проектом, переважно, виділяється ситуативний лідер (лідер-генератор ідей, лідер-дослідник, лідер-оформлювач продукту, лідер-режисер презентації тощо) і студенти, залежно від своїх умінь та нахилів, активно включаються в роботу щодо виконання проекту.

Крім вказаного, важливо дотримуватися такої послідовності етапів проектування: визначення теми й мети проекту; формулювання проблеми; постановка мети, формулювання завдань, гіпотез; визначення методів збирання й опрацювання даних; організація виконання робіт (проекту); аналіз і обговорення отриманих даних; перевірка гіпотез; формулювання висновків; презентація результатів проектування; підведення підсумків, рефлексія, вибір нових напрямів пошукової діяльності [6; 2].

Таким чином, формування у майбутніх педагогів проектувальних умінь як важливої складової управлінської компетенції є вимогою часу, від неї значною мірою залежить успіх у їх майбутній професійній діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Визначаючи, що управлінська компетентність формується у структурі професійної компетентності майбутнього учителя, визначаємо цей феномен як інтегративне утворення особистості, яке дозволяє ефективно виконувати функції педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів на основі поєднання особистісних якостей, професійних знань, організаторських здібностей. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з обґрунтуванням особливостей формування управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами навчального тренінгу.

Література

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Надія Михайлівна Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – С. 47 – 52.
2. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навч. посібник. Вид. 2-ге допрацьоване. / В.В. Крижко – К.: Освіта України, 2005. – 256 с.
3. Лалак Н.В. Використання педагогічної спадщини В.Сухомлинського у формуванні управлінської компетентності майбутніх учителів початкових класів / Н.В. Лалак, Л.М. Фенчак // Щомісячний науково-педагогічний журнал

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка "Молодь і ринок" – Випуск №5 (136), травень 2016 р. – С. 77 – 81.

4. Маслов В. Наукові засади оптимального керівництва навчальними закладами/Валентин Маслов, Віктор Олійник// Наукові записки Кіровоград.держ. пед. університету ім. Володимира Винниченка. – 2001. – Вип. 32, Ч. 1. – С. 59 – 60.

5. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / Пометун О.І.// Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг.ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – С. 66 – 72.

6. Сергеева Л.М. Управлінські навички молодшого спеціаліста: теорія та методика формування: монографія / Сергеева Л.М.; [за ред.С.О. Сисоевої]. – К.: Кадри, 2001. – 202 с.

7. Серняк О.М. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя дисциплін гуманітарного циклу / О.М. Серняк // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 13 – 17.

3. Lalak N.V., Fenchak L.M. (2016). *Vykorystannya pedahohichnoyi spadshchyny V.Sukhomlyns'koho u formuvanni upravlins'koyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Use the pedagogic heritage of V. Sukhomlynsky in shaping managerial competence of primary school teachers]. Monthly scientific-pedagogical journal, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical Universiti, Vol. 5 (136), pp. 77 – 81.[in Ukrainian].*

4. Maslov V., Oliynyk V. (2001). *Naukovi zasady optimal'noho kerivnytstva navchal'nymu zakladamy. [Scientific principles of best management schools]. Naukovi zapysky Kirovohrad. derzh. ped. universytetu im.Volodymyra Vynnychenka. Vol. 32,part 1. pp. 59 – 60. [in Ukrainian].*

5. Pometun O.I. (2004). *Dyskusiya ukrayins'kykh pedahohiv navkolo pytan' zaprovadzhennya kompetentnisnoho pidkhodu v ukrayins'kyi osviti. [The discussion about Ukrainian teachers on implementation Ukrainian competence approach in education]. Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyydosvid ta ukrayins'ki perspektyvy: biblioteka z osvith'oyi polityky, pid zah.red. O. V. Ovcharuk. Kyiv, pp.66 – 72.[in Ukrainian].*

6. Serheyeva L.M. (2001). *Upravlins'ki navychky molodshoho spetsialista: teoriya ta metodyka formuvannya: monohrafiya. [Management skills of junior specialist: Theory and method of formation: monograph]. Kyiv: Kadry, 202 p. [in Ukrainian].*

7. Sernyak O.M. (2008). *Upravlins'kyy aspekt profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky maybutn'oho vchytelya dystsyplin humanitarnoho tsyклу [The administrative aspect of vocational teacher training for future teachers humanities disciplines]. Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Ser. Pedahohika 1, pp. 13 – 17. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 20.02.2017

“Здобуйте знання, теоретичне й практичне, гартуйте свою волю, виробляйте себе на серйозних, свідомих і статечних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею”.

Іван Франко
український письменник, громадський і політичний діяч

